

Bizanslı Gözüyle Türkler

Georges Pachymeres

İstanbul, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık, 2019, 127 Sayfa, ISBN: 978-9944-978-55-2

Havva ELÇİOĞLU*

Kuşkusuz Bizans kaynakları Türk tarihi için büyük öneme sahiptir. Çünkü Türkler tarihte uzun yıllar Bizans ile etkileşim kurmuşlardır. Özellikle geç ortaçağ tarihi açısından Bizans kaynaklarının önemi büyüktür. Bu etkileşim 1071 Malazgirt Savaşı ile birlikte başlamış gibi görünse de aslında Türk-Bizans ilişkisi daha eskiye dayanmaktadır. 1075 yılında İznik'te kurulan Türkiye Selçuklu Devleti ile sınırdaş olunması hasebiyle ilişkiler daha da artmış ve Osmanlı Devleti'nin beylikten imparatorluğa uzanan sürecinde Türk-Bizans ilişkisi son safhaya ulaşmıştır. 1453'te İstanbul'u ele geçiren Osmanlılar Bizans mirası üzerine devleti imparatorluğa dönüştürmüş, dolayısıyla bu miras kendi kaynaklarına da yansımıştır. İşte bunların başında gelen bir isim; Georges Pachymeres'in eserinde Kıpçaklardan Selçuklu Sultanlarına, İkinci Beyliklerden Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemine ait önemli malumatlar bulunmaktadır. Özellikle Osmanlı kuruluş dönemi hakkında okuyucuya aktarılan bilgiler ayrı bir öneme sahiptir. Çünkü Osmanlı Devleti'nde tarih yazıcılığı, Fatih Sultan Mehmed döneminden sonra başlamıştır. Bizans ve Osmanlı Devleti arasında yapılan ilk savaşı (Bafeus Savaşı) ele alan yazar, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'den bahseden ilk tarihçidir.

İstanbullu olan ünlü Bizans tarihçisi Pachymeres, 1242 senesinde İznik'te doğdu. 1261'de başkent yeniden Bizanslılar tarafından ele geçirildiğinde buraya taşındı. Sainte-Sophie'de diyakozluk yapmış, patrikliğin mahkemesinde çalışmış, keşişlere hocalık yapmış daha sonra da saraya çağrılarak altı üst

* Muş Alparslan Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lisans Öğrencisi, havvaelcioglu63@gmail.com

düzyer görevliden oluşan grubun arasına girmiştir. Onun bu durumu Pachymeres'in kilise hayatını yakından tanınmasını, İmparatorluk ailesi ve yine İmparatorluğun üst düzey görevlileriyle yakın ilişkiler içinde olmasını sağlamıştır. Başlıca kilise görevlilerinden olan II. Athanes d'Alexandrie, Theodose Prinkips ve özellikle 1276'dan 1282 senesine kadar İstanbul patrikliği yapan Jean Bekkos ile dostluk bağı kurmuştur. (s.24-25)

Eser, giriş ve iki bۆlümnden oluşmaktadır. Eserin büyük bir bۆlümünü teşkil eden Georges Pachymeres'in eserinin yanı sıra, Türkler hakkında malumatlar bulunan diğer ağdaş kaynaklara da yer verilmiştir. Giriş bۆlümünde; Bizans kaynakları dönemsel bir şekilde ele alınmıştır. Bunlar; İlk Dۆnem Bizans Kaynakları, 1-Priskos – *Excerpta De Legationibus* 2- Mauricius- *Strategikon*, 3-Miracula S. Demetrii- *Aziz Demetrios'un Mucizeleri*. Bu bۆlümdeki kaynaklara içerik olarak bakacak olursak, daha çok İslamiyet Öncesi Türk Tarihi hakkında bilgi verildiğini söyleyebiliriz. Hunlar, Slavlar ve Avarlar hakkında önemli bilgiler mevcuttur. Orta Dۆnem Bizans Kaynakları; 1- *Joannes Kinnamos- Historia*, 2- *Niketas Khomates- Historia*, 3-*Anna Kommena – Alexiad*, 4- *Mikhail Psellos – Khronographia*, 5- *Nikephoros Gregoras – Historai Romae*. Bu dönemdeki kaynaklarda İslamiyet Sonrası Türk Tarihi, bilhassa Türkiye Selçuklu Devleti ve Haçlı Seferleri hakkında geniş bilgilere yer verilmiştir. Son Dۆnem Bizans Kaynakları ise; 1-*Dukas – Historia*, 2-*Laonikos Khalkokondyles – Historiae*, 3- *Georgios Sphrantzes – Minus Ve Majus Kroniği*, 4- *Mikhail Kritovulos – Historia*, 5- *Ioannes Anagnostis – Dugisis*, 6-*Georges Pachymeres – Relations Historiques*. Bu kaynaklarda ise son dönem Ortaçağ tarihini ele alırken, Anadolu Beylikleri ve Osmanlı kuruluş dönemi hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Bunların yanı sıra eser Georges Pachymeres'in hayatı ve eserleri şeklinde devam etmektedir.

Georges Pachymeres "*Relations Historiques*" adlı eserinde dönemini tarafsız bir şekilde ele almıştır. XIII. yüzyılın en iyi Bizans kaynağıdır. Bizans tarihi ile birlikte Türk ve Bulgar tarihleri açısından önemlidir. On üç kitaptan oluşan eser 1261-1308 yıllarını kapsamaktadır. İlk altı kitap VIII. Mikhail, sonraki yedi kitap ise II. Andronikos dönemlerine aittir. Bundan sonraki kısımları bu eser üzerine yazılmıştır.

Kitabın "I.-VI. Kitaplar" adlı birinci bۆlümde Moğollara fazlaca yer verilmiştir. Özellikle Moğol-Bizans arasında olumlu bir ilişkinin var olduğu ve hatta Bizans'ın Moğollara yardımda bulunduğu bile görölür. Moğolların XIII. yüzyılda Anadolu'ya gelip birçok bۆlgeyi istila etmesi, Anadolu Beylikleri ile ittifak kurup Türkiye Selçuklu Devleti'ni mağlup etmelerinden bahsetmektedir. Moğol ve Bizans ilişkisinin evlilik antlaşması ile daha da iyi hale geldiği görölmektedir. Hatta yazara göre dönemin Bizans İmparatoru kendi ordusundan çok Moğol birliklerine güvenmektedir. Eserde Moğol Devleti'nin gücünden, Cengiz Han'ın yasına kadar Moğollar hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Bununla birlikte Haçlıların Anadolu'ya gelişi ve Memlukler ile gerçekleşen mücadele, Menteseoğularının Aydın şehrini ele alması gibi konular hakkında Anadolu'nun Osmanlılardan önceki siyasi durumu hakkında zengin bilgiler mevcuttur.

“VII.-XII. Kitaplar” adlı ikinci bölümünde Moğollar ele alınmaya devam etmektedir. Bizans’ın desteğiyle Moğollar Makedonya bölgesine geçmiş, Bizans İmparatoru tabiri caizse Moğolların gazabından korktuğu için mümkün mertebe Moğolları elleri boş göndermek istememiştir. İkinci Türk Beyliklerinin nüfusu bir hayli artmış ve Batı Anadolu’yu abluka altına almışlardır. Altın Ordu Devleti’ndeki iç mücadele ve hükümdarları tarafından taht kavgası yaşandığından bahsetmektedir. Belki de eserin en önemli kısmı olan Osman Bey’den bahseden ilk çağdaş kaynak olması hasebiyle X. kitap Türk tarihi için büyük bir öneme sahiptir. 1302 yılında gerçekleşen Koyunhisar Savaşı’nda, Bizans Türklere karşı başka milletler ile yaptığı ittifaka rağmen mağlup olmuştur. Osmanlı gün geçtikçe Anadolu’ya hâkim oluşu Bizans için bir tehlike arz etmektedir. Artık bu iki devlet sınırdaş olmuştur. Osmanlıların bu hızlı ilerleyişinde Bizans ciddi yaralar almaktadır. Artık Batı Anadolu’da Bizans’tan tek bir eser bile kalmamıştır. İznik Fethi’nin kapısını açan, Karahisar’ın Fethi ile Bizans’a son vurucu darbe indirilmiştir.

Türk tarihi başta Orta Asya dönemi itibariyle; Çin, Arap, İran ve Bizans gibi köklü milletlerin tarihine de nüfuz etmiştir. Gerek siyasi çekişmeler gerekse bürokratik anlamda her çağın önde gelen devletleri ile bir münasebet içerisinde olduğundan ötürü, farklı milletlerin kaynaklarında sık sık karşımıza çıkar. Eser hem birinci el hem de yabancı kaynak olması bakımından üzerinde durulması gereken bir çalışmadır. Çünkü olaylara farklı milletlerin pencerelerinden bakmak, çalışmanın bilimselliği açısından büyük önem arz etmektedir. Kronolojik olarak, Eskiçağ’dan Ortaçağ’a kadar; Hunlar, Slavlar, Avarlar, Bulgarlar, Moğollar, Türkiye Selçukluları Beylikler ve Osmanlı Devleti kuruluş dönemi hakkında etraflıca bilgi içermektedir. Bölümler kısa, açık bir şekilde okudukça ilerleyen bir eser mahiyetindedir. Bölüme başlamadan önce bahsi geçen olaylar hakkında atıfta ön bilgilendirme bulunmaktadır. Bu da eserde geçen olaylara daha fazla vakıf olmamızı sağlamaktadır. Ana kaynaktaki bilgiler bütünü ile değil sadece Türklerle olan münasebetler alınmıştır. Bunların yanı sıra ilk defa karşımıza çıkan bilgiler mevcuttur. Özellikle Moğol ve Bizans ilişkilerinin bu denli iyi olduğunu bu eser sayesinde öğrenmekteyiz. Bilahare bu ilişkiyi akrabalık bağı ile daha da ileri götürmüşlerdir. Türkiye Selçuklu sultanının Bizans’a sığınması ve kaleye hapsedilmesi, Beyliklerin Moğollar ile nasıl anlaştığı, Koyunhisar Savaşı’ndaki Osman Gazi’nin gücü, Osmanlıların ilerleyişinin durdurulamaması ve sair bilgiler yer almaktadır. Eser başta araştırmacılar için ciddi bir yol haritasıdır. Dönem kaynaklarından ziyade yabancı kaynaklara da hâkim olma olanağı sağlamaktadır. Bundan hareketle dönemin önemli bir Bizans tarihçisi olan Georges Pachymeres ve çağdaş diğer Bizans tarihçilerin eserlerini, İlcan Bihter Barlas’ın çevirme ve düzenlemesi doğrultusunda öğrenme fırsatı buluyoruz.